

ИЗБОР ОБЈЕКТА ДЕЈСТВА У ОПЕРАЦИЈАМА

Пуковник *Миле Јелић*
 Пуковник *Александар Бјелић*
 Пуковник *Никола Гузина*

Због промена у физиономији савремених оружаних сукоба, као и због потреба праксе у планирању операција и неразрађених садржаја о избору објекта дејства, појављују се проблеми у процесу планирања операција. Операције снага представљају сложену и динамичну активност која се изводи у условима кризе и њихов важан аспект представља сталан процес избора објекта дејства. У раду се говори о значају, карактеристикама, принципима, начинима и процедурама реализације процеса избора објекта дејства у операцијама, што је кључни услов за потпуну и успешну реализацију процеса избора објекта дејства, а тиме и процеса планирања операција.

*Аутори раде у Војној академији

Избор објекта дејства је цикличан процес селекције и одређивања кључних објекта дејства по којима треба деловати/деловати ради достизања жељених ефеката, који битно утичу на смањење оперативних способности непријатеља. У суштини, представља стални процес који се реализује кроз више фаза и неодвојиви је део процеса планирања операција. Носиоци процеса избора објекта, у сарадњи са органима за планирање операција, посебно су формиран тимови за избор објекта дејства из састава команди којим руководи надлежни командант. Избором објекта повезују се жељени ефекти са плановима и задацима.

Процес планирања операција био би непотпун уколико би изостао процес избора објекта

дејства, који обухвата низ распоређених активности кроз фазе (корак)е током анализе мисије, развоја, анализе и поређења курсева акције, које се интензивирају након одобравања курса акције и доношења одлуке.

У току избора објекта дејства неопходно је реално сагледати сопствене капацитете и могућности дејства на одређене објекте. Правилним избором објекта на свим нивоима командовања и њиховим неутралисањем, уништењем или онеспособљавањем у току извођења операције постиже се главни ефекат, спречавање непријатељевих снага да започну или да у одређеном моменту наставе извођење операције.

Сам процес избора објекта дејства обезбеђује сталну, логичку методологију развоја, планирања, извршења и процене ефикасно-

Снимио: Д. Атлагић

сти, као и употребу система ради достизања циљева операције.

Тежиште приликом избора објеката је на идентификацији ресурса непријатеља, чијим се неутралисањем, уништењем или онеспособљавањем може остварити предност за сопствене снаге и идентификација евентуалних објеката дејства у сопственом оперативном распореду, које би непријатељ могао евентуално напасти.

Процес избора објеката у операцијама може се применити и у мултинационалним операцијама, а може обухватити учешће и других државних сектора и организација.

Одређење појма и класификација објеката дејства су услов да се схвати значај, место и улога процеса избора објеката дејства у планирању операције. Процес избора објеката дејства био би доведен у питање, а често и неуспешан без познавања њихових карактеристика.

Појам

Дефиниција појма објекат дејства из доба када су се током рата сукобљавале само сна-

¹ Види: Жомини, *Преглед ратне вештине*, Графичко предузеће „Вук Караџић“, погон „Просвета“ Београд, 1952.

ге војске, без учешћа других снага којима није основна намена вођење оружане борбе, гласила би: *објекат дејства је елемент оперативног распореда непријатеља, који је могуће напасти са циљем физичког уништења, онеспособљавања или неутралисања*. Према Жоминију има маневарских и географских објеката ...спадали би ту, рецимо: важне тврђаве, речне препоне, операцијски фронтови који нуде јаке одбрамбене линије или добре ослоне тачке ...¹

Развојем технологије, а нарочито појавом авијације, рат је зашао дубоко иза линије фронта, која данас, од појаве крстаревних ракета, савремених сензора и њихове спреге путем моћних командно-информационих система са оружним системима, готово да и не постоји, или није јасно изражена. Рат је постао комплексан, вишедимензионалан оружани сукоб, у којем се дејства не свде само на пуко физичко уништење, већ су она, пре свега, усмерена на обликовање воље и понашања непријатеља.

У савременој страниј литератури објекти дејства (target) одређују се на више начина: (1) Рејон, комплекс, инсталација, снаге, опрема, способност, функција или начин понашања, идентификовани за могућу акцију ради подршке командантовим циљевима, смерницама и намери. Деле се на две основне категорије: планиране и тренутне. Ентитет или објекат који је разматран за евентуално дејство или неку

Снимио: Ј. Мамула

другу акцију.² (2) Са становишта прикупљања обавештајних података – држава, рејон, инсталација, агенција или личност према којој су усмерене обавештајне активности. (3) Рејон дефинисан и нумерисан за будуће ватрено дејство. (4) Са становишта артиљеријске подршке – објекат који треба да буде покривен плотуном³ и објекат посебне акције, нпр. географско подручје, комплекс, инсталација, снаге, опрема, индивидуа, група или систем планирани за заузимање, експлоатацију, неутрализацију или уништење војним снагама.⁴ Посматрано са тог аспекта, објекат дејства може се дефинисати као материјални или нематеријални елемент⁵ држава, рејон, комплекс, инсталација, снаге, опрема, агенција или личност, способност, функција или начин понашања, по којем је могуће дејствовати (напасти га) или деловати, ради остварења подршке командантовим циљевима, смерницама и намерама (прим. аутора).

У том смислу, он може бити: одређена зона операције, комплекс физичких објеката, појединачни објекат, снаге, опрема, капацитет, функција, информација, појединац, група лица, систем или облик понашања, а не само елемент оперативног распореда непријатеља.

Суштинска разлика између дефиниција објеката дејства када су се током рата суко-

бљавале само снаге војске и у савременим операцијама је у *ефектима* који се постижу. У литератури, пре свега западној, могу се наћи и појмови којима се дефинише објекат дејства.

Target – представља циљ, односно мету. Основна западна доктринарна документа га и разматрају као циљ, али тек након утврђивања локације, одређивања средства којим ће се дејствовати по њему, анализе ефеката који ће се постићи и коначно самог одобрења надлежног команданта да се дејствује по њему. Све до испуњења претходно наведених чињеница он би се, према нашим схватањима, разматрао као *потенцијални објекат дејства*.

Targeting – у дословном преводу значи програмирање путање балистичког пројектила, а по суштини, у литератури, представља целокупни процес избора објекта дејства.

² JP2-01.3, *Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment*, Joint Chiefs of Staff, June 2009, page 282 и JP3-60(02), *Joint Doctrine for Targeting*, Joint Chiefs of Staff, January 2002, page 95.

³ JP2-01.3, *Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment*, Joint Chiefs of Staff, June 2009, page 282.

⁴ NATO Glossary, AAP-6, 2009, page 220.

⁵ Елементи су реални или апстрактни системи нижег нивоа које не рашчлањујемо, него их посматрамо као недељиве функционалне целине које, међусобно повезане, чине систем. Види: Радошевић, Душан: *Основе теорије система*, Накладни завод Матице хрватске, Загреб, 2001, стр. 18.

Значај и карактеристике

Значај објекта дејства проистиче из њихове повезаности и утицаја на оперативне способности непријатеља, преко којих, директно или индиректно, утичемо на његов центар гравитације⁶ и достизање циљева и жељеног крајњег стања⁷ сопствених снага. Значај објекта дејства, мањи или већи, одређују и његове основне карактеристике.

Објекат дејства одређују његове основне карактеристике, које могу бити унутрашње или стечене. Карактеристике су основ за његово от-

⁶ *Центар гравитације – Centear of Gravity (COG)* - Оне карактеристике, способности, или извори моћи из којих потиче слобода деловања, физичка снага или воља за борбом оружаних снага.

⁷ *Жељено крајње стање* – Скуп захтеваних услова који дефинишу извршење командантових задатака. Види: *Доктрина операција Војске Србије (нацрт)*, ГШ Војске Србије, Здружена оперативна команда, 2010. стр. 53. и *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије (привремено)*, ГШ Војске Србије, Управа за планирање и развој (Ј-5), Београд, 2008, стр. 58.

⁸ *Лоцирање* је одређивање позиције на основу топографских и електронских података.

⁹ *Борбени систем* подразумева функционално заокружену организациону целину, која реализује одређене задатке у борби. Оружје само по себи нема борбене могућности, оне се исказују тек када оно прерасте у борбени систем. Види више: Ковач, М.: „Појам, елементи и чиниоци операцијских (оперативних) и функционалних способности“, *Војно дело*, бр. 4. 2009, стр. 237.

кривање, лоцирање⁸, идентификацију и класификацију, за потребе осматрања, анализе, процене и извршење дејства. *Карактеристике објекта дејства груписане су у категорије:*

- физичке карактеристике,
- функционалне карактеристике,
- сазнајне карактеристике,
- фактори окружења,
- промењивост значаја и
- временска осетљивост.

Наведена листа карактеристика није коначна, а неке од њих се налазе у више категорија. Објекат дејства идентификује се на основу његових карактеристика.

Физичке карактеристике представљају својства која описују шта објекат дејства јесте. Уочавају се помоћу чула и сензора. Непосредно утичу на избор типа и количине наоружања, односно борбеног система⁹ и тактику напада на објекат дејства.

Функционалне карактеристике представљају својства која описују шта и како ради објекат дејства. Описују његову функцију у саставу непријатељевог система, како он или систем делују, његов ниво активности, статус функционалности и његов значај за непријатеља у одређеним ситуацијама. Ове карактеристике се најчешће не могу непосредно посматрати, тешко се уочавају, што захтева пажљиву анализу познатих чињеница.

Сазнајне карактеристике представљају својства која описују на који начин објекат деј-

Снимио: А. Петровић

ства „размишља“, односно функционише, обавља контролне функције или обрађује информације. Сваки систем поседује неку централну контролну функцију, чије неутралисање може имати кључни значај за изазивање одређених промена у понашању. Ове карактеристике се тешко уочавају и разликују, а могу имати кључни значај у процесу избора објекта дејства.

Фактори окружења представљају својства која описују утицај окружења на објекат дејства, а могу да утичу и на поступак извиђања, праћења или деловања на сам објекат.

Променљивост значаја представља својства која описују мењање потенцијалних објеката дејства по значају, због динамичке природе борбеног окружења. Када значај објекта дејства порасте до нивоа који представља (или ће ускоро представљати) опасност за сопствене или пријатељске снаге или представља изузетно повољну прилику за остваривање тактичке или оперативне предности, надлежан командант га може дефинисати као приоритетан.

Временска осетљивост представља ограничени период за дејство, односно деловање на објекат дејства.

Класификација

Са аспекта појмовног одређења објеката дејства, када су се током рата сукобљавале само снаге војске, њихова класификација може се извршити према различитим критеријумима: *нивоу* (стратегијски, оперативни и тактички); *структури* (једнородни и разнородни); *броју елементарних делова* (појединачни и групни); *облику* (кружни, правоугаони и неправилног облика); *величини*

(мали, средњи и велики); *отпорности и заштити* (ван заклона, делимично заклоњени и потпуно заклоњени, оклопљени или неоклопљени); *покретљивости* (покретни, стационарни и преносни) и *месту у распореду непријатеља* (на линији фронта, у позадини, итд.).

Када говоримо о класификацији дефинисаних објеката дејства у савременим операцијама, може се рећи да и за њих важе неки од претходно наведених критеријума, као што су критеријум нивоа и покретљивости.

Међутим, ту су и други критеријуми, који су повезани са различитим карактеристикама објеката дејства: функционалним (*оперативни, неоперативни*); временском експозицијом (*временски осетљиви*) и према критеријуму сазнања о постојању у оперативном окружењу (*планирани и непланирани*).

Објекти дејства по којима се може дејствовати, односно деловати, у ограниченом периоду представљају *временски осетљиве објекте дејства*.

Треба имати у виду и критеријум ефикасности, према којем објекти дејства могу бити *врло исплативи и врло вредни*.

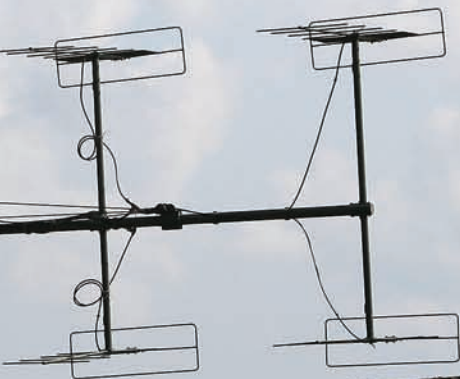
*Врло исплатив објекат дејства и врло вредан објекат дејства*¹⁰ представљају објекте који су неопходни непријатељу за извршење задатка и чији губитак би угрозио његове значајне функције у току извођења операције.

*Врло исплатив објекат дејства*¹¹ је објекат чији би губитак знатно допринео успеху сопственог курса акције¹².

¹⁰ High-value targets (HVTs)

¹¹ High-payoff target (HPT). Њихов избор врши се на основу Листе врло вредних објеката дејства, потом се уноси у Листу врло исплативих објеката дејства. По вредности је на вишем нивоу од *врло вредног објекта дејства*. Више о врло исплативим и врло вредним објектима дејства видети у поглављу Фаза 2. – Израда листе и одређивање приоритетних објеката дејства.

¹² Курс акције – Course of action (COA), Варијанта ангажовања снага у операцији. Види: Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије (привремено), ГШ Војске Србије, Управа за планирање и развој (J-5), Београд, 2008. стр. 58.

Могу бити различитог значаја (специјални типови, снаге у довођењу, мобилни ватрени систем и др.), а за Здружену оперативну команду и компоненте здружених снага представљају кључне објекте дејства и имају велики значај за реализацију задатака и циљева у операцијама.

Процес избора

Избор објекта дејства обухвата низ активности распоређених кроз фазе (корак) током анализе мисије, развоја, анализе и поређења курсева акције, које се посебно интензивирају након одобравања курса акције и доношења одлуке, а не само њихово неутралисање, уништење или онеспособљавање. Однос између њиховог избора и циљева операције има кључни значај, јер омогућава употребу сопствених снага на најефикаснији начин.

Нападом на правилно изабране објекте дејства стварају се услови за економичну употребу сопствених снага, чиме се слабе критичне

¹³ Критичне способности су примарне способности центра гравитације и чине га тиме што јесте у контексту конкретне мисије. Види: *Доктрина операција Војске Србије (нацрт)*, ГШ Војске Србије, Здружена оперативна команда, 2010. стр. 33.

способности¹³ непријатеља и стварају значајне предности у извођењу операција и достизању жељеног крајњег стања. Приликом њиховог избора мора се водити рачуна о ефектима дејства.

Дефинисање и значај

Избор објекта дејства је цикличан процес селекције и одређивања кључних објекта дејства по којима треба дејствовати/деловати ради достизања жељених ефеката, који битно утичу на смањење оперативних способности непријатеља. У суштини представља стални процес који се реализује кроз шест фаза, што је обрађено кроз питање циклус у процесу избора објекта дејства.

Избор објекта дејства у операцији је процес којим руководи надлежни командант. Носиоци процеса избора објекта, у сарадњи са органима за планирање операција, су посебно формиран тимови за избор објекта дејства из састава команди. Избором објекта повезују се жељени ефекти са плановима и задацима.

У току избора објекта дејства неопходно је реално сагледати сопствене капацитете и могућности дејства на одређене објекте. Правилним избором објекта на свим нивоима командова-

Снимио: Г. Станковић

ња и њиховим неутралисањем, уништењем или онеспособљавањем у току извођења операције, постиже се главни ефекат, спречавање непријатељевих снага да започну или да у одређеном моменту наставе извођење операције.

Идентификацијом кључних објеката дејства, које непријатељ не сме дозволити да изгуби како би достигао жељено крајње стање сопствене операције, потом проценом¹⁴ остварења жељених ефеката на објектима дејства који су повезани са кључним, могуће је знатно усмерити и скратити ток извођења операције сопствених снага. Према Жоминију, избор објеката обично ће зависити од ратног циља, од карактера који му буду дале прилике, односно воља владе и, најзад, од стања ратних средстава обеју страна.¹⁵

Правилним избором објеката дејства обезбеђује се директан утицај на центар гравитације, његово уништење или неутралисање, а самим тим и достизање жељеног крајњег стања сопствених снага.

Критеријуми и начини

Избор објеката дејства је саставни део процеса планирања¹⁶ операције и почиње анализом¹⁷ задатака.

Основу (критеријуме) за избор објеката дејства у операцији представљају: додељена мисија, дефинисана жељена крајња стања (политичко и војно), циљеви, смернице и замишљао команданта, обавештајна припрема бојишта и ограничења (закони, правила употребе, могућност колатералне штете, сопствени губици). Према Жоминију, најбољи начини или бар основе за избор објеката су: одмерити једним погледом вредност разних зона на ратишту; концентрисати главне снаге ка оној тачки која буде оцењена као најпогоднија; не пропустити ништа у погледу испитивања непријатељског положаја ...¹⁸

Мисију у операцији додељује надлежни командант својим актом (иницијалном директивом, оперативним наређењем, почетним смерницама, припремним наређењем) у којем се, поред осталог, дефинише и политичко жељено крајње стање на политичко-стратегичком и војностратегичком нивоу.

Снимио: Г. Станковић

Командант снага за извођење операције, на основу предлога органа команде, одређује војно жељено крајње стање, које се дефинише након анализе додељених, изведених и тежишних задатака, који се морају извршити ради остварења додељене мисије. Целокупну оперативну слику¹⁹ извођења предстојеће операције здружених снага употпуњује обавештајно-извиђачки орган израдом својих документа у обли-

¹⁴ *Процена* треба да утврди промену неке ситуације довољно брзо да би се могло ефикасно реаговати.

¹⁵ Види: Жомини, *Преглед ратне вештине*, Графичко предузеће „Вук Караџић“, погон „Просвета“ Београд, 1952.

¹⁶ *Процес планирања у ЗОК* одвија се у пет фаза, а на оперативном-тактичком нивоу у седам фаза: Види: *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије (привремено)*, ГШ Војске Србије, Управа за планирање и развој (Ј-5), Београд, 2008.

¹⁷ *Анализом* треба да се утврди и време које је неопходно за акцију којом ће се утицати на оперативном окружење.

¹⁸ Види: Жомини, *Преглед ратне вештине*, Графичко предузеће „Вук Караџић“, погон „Просвета“ Београд, 1952.

¹⁹ *Оперативна слика* представља тренутни реални приказ сопствених и непријатељевих снага и оперативном простора (простора борбених дејстава, односно операције), а пре свега подразумева јединствену идејну представу конкретног стања у простору. Формира се на основу базе обавештајних података и других информација, које су јединствене за све нивое командовања.

ку обавештајне припреме бојишта и осталих излазних докумената обавештајног процеса. Како операција тече, планирање се обично одвија у два посебна, али преклапајућа временска оквира, за *будуће операције* и *актуелне операције*. Динамика дејстава ангажованих снага и циклус одлучивања команданта ангажованих снага у операцији два су фактора који утичу на планирање у тим временским оквирима.

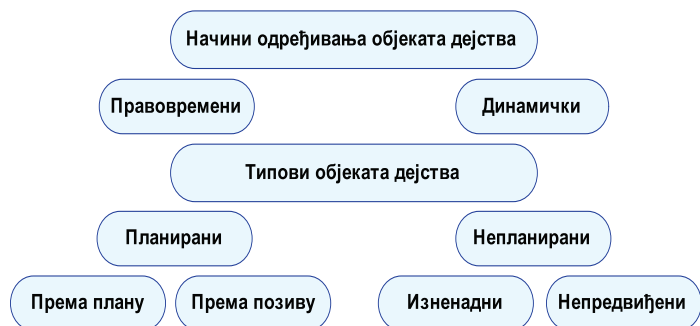
Начини одређивања објеката дејства у операцији начелно су: *правовремени* и *динамички* (шема 1).

Правовремено одређивање објеката дејства бави се *планираним објектима дејства*, односно оним за које се зна да постоје у оперативном окружењу²⁰ и против којих су планиране акције како би се створили жељени ефекти у подршци циљева надлежне команде.

Постоје два типа *планираних објеката дејстава*: *према претходном плану* и *по позиву*.

Објекти дејства према претходном плану нападају се у планирано, одређено време.

Објекти дејства по позиву планирани су да на њих буде изведен напад, али не у унапред одређено време, већ када буду лоцирани и у времену које је довољно за извршење планиране акције. Јединствени су по томе што су против њих акције планиране помоћу *правовременог одређивања*, док се извршење напада врши кроз *динамичко одређивање објеката дејства* (блиска ваздухопловна ватрена подршка, временски осетљиви објекти дејства).

Шема 1 – Начини одређивања и типови објеката дејства

Динамички избор објеката дејства подразумева напад на *непланиране објекте дејства* и промену у реализацији плана дејстава.

Непланирани објекти дејства су они који се прекасно идентификују (*изнадни*) или нису предвиђени (*непредвиђени*) у списку правовремено изабраних објеката дејства, али испуњавају критеријуме за реализацију сопствених циљева, тако да постоје два типа *непланираних објеката*: *изнадни* и *непредвиђени*. За из-

ненадне знамо да постоје у оперативном окружењу, а *непредвиђени објекти дејства* су непознати или се не очекује да постоје у оперативном окружењу (нова средства ратне технике и др.).

Процес избора објеката дејства заснован је на одређеним начелима: *фокусираности*, *заснованости на ефектима*, *интероперабилности* и *систематичности*, ради повећања вероватноће остварења жељених ефеката и умањења вероватноће дејства по сопственим снагама и изазивања колатералне штете.

Фокусираност омогућава да се на ефикасан начин остваре циљеви на основу дефинисаног центра гравитације непријатеља, жељеног крајњег стања сопствених снага и осталих параметара наведених у концепту операције²¹, унутар непосредних ограничења, правила употребе, закона о оружаном конфликту и споразума о суверенитету националних територија.

Заснованост на ефектима. Ради реализације задатака надлежне команде, процесом избора објеката дејства, разматра се и потребан ефекат који треба да се постигне нападом на објекте. Анализом објеката дејства, од расположивих капацитета, одређују се борбени системи који би се могли евентуално употребити за постизање жељеног ефекта.

Интероперабилност је једно од начела које је непосредно везано за учешће сопствених команди (њихових делова, појединаца) у оквиру планирања мултинационалних операција.

Систематичност. Као подршка циљевима операције процес избора објеката дејства тежи изазивању ефеката систематичним нападом на њих. Процес избора објеката је рационалан процес који се понавља и методолошки анализира, одређује приоритете и утврђује средства за систематичан напад на објекте дејства како би се створили ефекти који ће допринети реализацији циљева операције.

Појам и класификација ефеката насталих на објектима дејства

Термин ефекат је латинског порекла (efficere, effectus). Његово номинално значење одређује се наводима: (1) „...дејство, учинак,

²⁰ *Оперативно окружење* представља скуп услова у којима се употребљавају снаге у операцији на основу одлука команданта, и од утицаја су на њен коначни исход. Види: *Доктрина операција Војске Србије (нацрт)*, ГШ Војске Србије, Здружена оперативна команда, 2010. стр. од 7. до 9.

²¹ *Концепт операције – Concept of Operation (CONOPS)* – вербална или писана изјава, или графичка скица, командантових претпоставки или намера у вези са операцијом или скупом операција. Види: *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије (привремено)*, ГШ Војске Србије, Управа за планирање и развој (Ј-5), Београд, 2008.

успех²² (2) „...физичко и/или стање понашања система настало из неке акције, низа акција или другог ефекта. Резултанта, исход или кон-секвенца неке акције. *Промена услова, понашања или степена слободе*“²³ (3) „...физичко стање и/или стање понашања система које је настало као последица борбених и неборбених активности у операцијама и зависи од конкретне ситуације“²⁴.

Ефекти се разматрају у две основне категорије – *одлучујућој и помоћној*.

Одлучујући ефекти остварују се дејством (деловањем) на критичне способности снага непријатеља у остваривању оперативних и стратегијских циљева. *Помоћним ефектима* остварују се услови за достизање одлучујућих ефеката.

Остварени ефекти могу бити *физичког карактера* (деградираност, разбијеност, експлоатисаност, спреченост, неутралисаност, уништеност и онеспособљеност непријатељских снага) и *психолошког карактера* (промена воље и понашања непријатеља и осталих учесника у операцијама). *Одлучујући и помоћни ефекти, без обзира на карактер, проузрокују жељене и нежељене резултате. Жељени ефекат може бити неки услов, који подржава реализаци-*

ју циља, док је *нежељени ефекат* неки услов који може да спречи или успори напредовање ка циљу.

Здружене снаге могу стварати ефекте на свим нивоима: *стратегујски и оперативни ефекти* фокусирани су на шире аспекте различитих система непријатеља (економски, политички...), док се *ефекти тактичког нивоа* везују за резултате офанзивних и дефанзивних дејстава на тактичком нивоу и обично обухватају употребу оружја.

Ефекти (шема 2) јесу збирни резултати акција везаних за напад на географске зоне, објекте, инсталације, снаге, опрему, функције или информације, борбеним и неборбеним дејствима. Када се акција предузме, командант мора да процени ефикасност операције. Уколико жељени ефекти нису остварени, поново треба напастати објекте дејства или применити неки други метод за остварење ефеката. Ефекти могу бити категоризовани на *директне и индиректне*.

²² Вујаклија М., *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1980. године.

²³ JP 5-0, Joint Operation Planning, 2006.JCS

²⁴ Види: *Доктрина операција Војске Србије (нацрт)*, ГШ Војске Србије, Здружена оперативна команда, 2010.

Снимио: Д. Аглаић

Снимио: Г. Станковић

Директни ефекти су тренутна, прва, непосредна последица војне акције (резултат употребе оружја), који се не мењају неким другим механизмима или догађајима. Они су тренутни и лако уочљиви (непријатељево командно место уништила је наша артиљерија или је припадник терористичке мреже заробљен у акцији).

Индиректни ефекти јесу одложене последице, створене будућим догађајима или механизмима. Они по карактеру могу бити материјални (физички) и нематеријални (од утицаја на понашање). Индиректне ефекте је тешко препознати због суптилних промена у понашању система (индиректни ефекат уништења телекомуникацијског чворишта или заробљавања припадника терористичке ћелије може да умањи ефикасност непријатељеве командне структу-

²⁵ *Критичност* – представља мерило релативног значаја сваке компоненте унутар система, а процењује се на основу доприноса који нека од компоненти објекта дејства има за шире функционисање система објекта дејства. *Критичности доприносе четири фактора*: важност, временски ефекат, обнова система и капацитет.

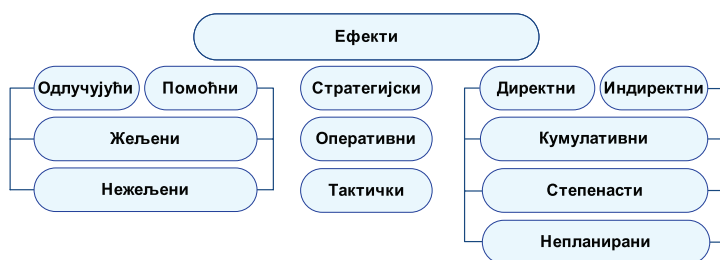
²⁶ *Синхронизација* је способност усмеравања додељених ресурса на одлучујућем месту у право време ради извршавања борбених и неборбених активности у свим операцијама. Види: *Доктрина операција Војске Србије (нацрт)*, ГШ Војске Србије, Здружена оперативна команда, 2010. стр.50. и *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије (привремено)*, ГШ Војске Србије, Управа за планирање и развој (Ј-5), Београд, 2008. стр. 139.

ре). Овакви ефекти имају стварне предности, али их је тешко процењивати и мерити.

Директни и индиректни ефекти имају бројне карактеристике које квалитативно обликују оперативно окружење кроз: *кумулативне, степенасте (каскадне, фазне) и непланиране ефекте*.

Кумулативни ефекти су они код којих је коначни резултат броја директних ефеката већи од збира њихових тренутних последица.

Степенести (каскадни, фазни) ефекти су они који превазилазе нападнути систем (војни, политички, економски...) и утичу на друге системе. То се најчешће дешава преко чворишта (рачвања) и веза (тзв. нодални таргетинг) које су заједничке и од критичног²⁵ значаја за више повезаних система. Често су резултат директног напада и обично се крећу од вишег ка нижим нивоима (уништење неког елемента штаба или заробљавање вишег вође терориста резултираће прекидом ланца командовања и руковођења у операцијама, а тиме и деградацијом ефикасности потчињених организација).

Шема 2 – Категорије ефеката

Непланирани ефекти су они који изазивају непланиране последице које могу бити контрапродуктивне или могу повећати ниво планираних ефеката (контрапродуктивна последица може бити рањавање лица или колатерална штета на неком објекту; исто тако, неки непредвиђени ефекти могу да створе повољне услове које снаге у операцији могу искористити за реализацију циљева).

Циклус у процесу избора

Процес избора објеката дејства представља процес који се понавља, временски је ограничен (динамиком дејстава ангажованих снага и циклусом одлучивања команданта ангажованих снага у операцији) и одвија се паралелно са процесом планирања операција.

Сам процес избора има значајну улогу у интегрисању и синхронизацији²⁶ ватрених деј-

става јединица у операцијама. Обезбеђује сталну, логичку методологију развоја, планирања, извршења и процене ефикасности, као и употребу наоружања ради достизања циљева операције.

При избору објеката тежиште је на идентификацији ресурса непријатеља, чијим се неутралисањем, уништењем или онеспособљавањем може остварити предност за сопствене снаге и идентификација евентуалних објеката дејства у сопственом оперативном распореду, које би непријатељ могао евентуално напасти.

Процес избора објеката у операцији здружених снага може се применити и у мултинационалним операцијама, а може обухватити учешће и других државних сектора и организација. Главни и највећи део процеса избора објеката дејства реализује се паралелно са прве две фазе процеса планирања операције здружених снага, а провера и потврда изабраних објеката реализује се у трећој фази, у корак развоја курсева акције и ратним играма

Избор објеката дејства је процес који се одвија кроз шест фаза²⁷ (шема 3):

- фаза 1 – схватање жељеног крајњег стања, намере и циљева команданта;
- фаза 2 – израда листе и одређивање приоритетних објеката дејства;
- фаза 3 – анализа могућности;
- фаза 4 – командантова одлука и одређивање снага;
- фаза 5 – планирање задатка и извршење и
- фаза 6 – процена ефеката.

Шема 3 – Процес избора објеката дејства²⁸

Фаза 1 – Схватање жељеног крајњег стања, намере и циљева команданта

Разумевање жељеног крајњег стања, командантове намере, циљева, жељених ефеката и задатака у току оперативног планирања обезбеђује почетне смернице за процес избора објеката дејства. Командант Здружене оперативне команде размишља о жељеном крајњем стању и стратегијским војним циљевима, док су њему потчињени команданти фокусирани на додељене и планиране задатке и циљеве.

Циљеви команданта Здружене оперативне команде развијају се у току фазе „анализа мисије“ у процесу планирања, или произилазе из стратегијских националних смерница. Важни резултати анализе мисије су замисао команданта,²⁹ командантове смернице и циљеви, што је основа за даљи рад на избору објеката.

Смернице за избор објеката дејства представљају жељене ефекте убојних и неубојних дејстава. Износе се са аспекта циљева избора објеката (ограничити, разбити, одложити, преусмерити, уништити, задржати) или ефеката (уништити, деградирати, разбити, спречити, обманути, експлоатисати, утицати). Фокусирају се на суштинске непријатељеве способности³⁰ и функције, као што су: способност командовања јединицама у првом ешелону, масовна артиљеријска ватра или, у неборбеним операцијама, формирање непријатељски расположене масе.

Задатке и мисију командант уобличава у току планирања, бави се првенствено војним условима који воде ка извршењу задатка, тако да може да нагласи објекте дејства, жељене ефекте и захтеване задатке.

Циљ мисије и жељено крајње стање представљају основ за развој жељених ефеката, тако да координацију врше сви штабни органи, а одобрава их командант.

Утврђивање јасног, мерљивог и остварљивог жељеног ефекта након дејства на изабрани објекат има кључни значај за успешну реализацију жељеног крајњег стања. Ефикасно одређивање објеката дејства јесте способност генерисања типова и количине ефеката

²⁷ Постоје приступи у литератури по којима се процес избора објеката дејстава реализује кроз мањи или већи број корака (фаза). Суштина избора објеката дејства се неће променити ако се процес избора објеката дејства реализује по било ком другом приступу, зато што ће крајњи резултат бити исти (прим. аутора).

²⁸ Преузето из: Joint Publication (JP 3-60), Joint Doctrine for Targeting, Chapter II-2, Joint Chiefs of Staff, 17 January 2002

²⁹ Замисао команданта представља јасан и концизан израз сврхе операције и крајњег жељеног стања.

³⁰ Види: Ковач, М.: „Појам, елементи и чиниоци операцијских (оперативних) и функционалних способности“, Војно дело, бр. 4. 2009., стр од 219. до 236.

неопходних за реализацију циља операције. *Идентификација тежишта* (сопственог и непријатељског центра гравитације) има кључни значај за развој објеката дејства.

Фаза 2 – Израда листе и одређивање приоритетних објеката дејства

Израда листа објеката дејства (шема 4) обухвата систематично испитивање *потенцијалних система објеката дејства* (појединачних и њихових елемената) ради одређивања неопходног типа наоружања и трајања акције против објеката, како би се остварили жељени ефекти у складу са циљевима операције.

Уколико потенцијални систем објекта дејства одговара циљевима операције врши се анализа његовог система, којом се идентификују критичне компоненте³¹ (подсистеми) и главне тачке система, а које служе као основ за избор објеката дејства. При испитивању компоненти система објеката дејства треба размотрити две шире категорије – *критичност и слабе тачке*.

Провером и проценом објекта дејства одређује се да ли је независан или је део система објеката од већег значаја, и да ли је законит према закону о оружаном сукобу и правилима употребе. У овом процесу одређује се *потенцијална предност удара* на објекат у односу на потенцијалну цену тог удара.

Када се потенцијални објекат дејства открије, провери, процени и одреди, треба га лоцирати, а затим утврдити његов приоритет на основу командантових смерница и намера. Резултат процеса избора објеката чини неколико производа и листа, али крајњи производ подржава наредне фазе и кораке у процесу избора у надлежној команди.

Анализа система објеката дејства доводи до селекције (избора) између више потенцијалних објеката који, када се нападну, могу да изазову жељене ефекте који ће допринети реализацији циљева операције. То је отворен аналитички процес који ангажује све капацитете, нарочито обавештајне, на откривању физичких средстава непријатеља, која функционишу као компоненте неких система, који се узајамно подржавају.

Сврха аналитичког процеса јесте да процени исход дате акције, која може подржати изабрани курс акције у току планирања, као и

³¹ *Компонента објекта дејства* је скуп објеката дејства унутар датог система објекта дејства, који обавља сличне функције. Нпр. компоненте система објекта дејства „балистичке ракете“ на бојишту могу да обухватају: лансере, возила за транспорт или снабдевање, чворишта за командовање и руковођење, метеоролошке радаре, складишта ракетног горива, зоне распореда и мрежу путева.

Шема 4 – Листе објеката дејства

избор индивидуалних акција у току извршења задатка. Ова анализа није ограничена само на неки посебан период планирања, већ траје колико и сам процес избора објеката дејства. Производ анализе повезан је са *анализом капацитета и фазама процене*.

Жељени ефекти које треба остварити нападом на објекте дејства, као и жељене тачке удара, функционалне локације и ограничени колатерални ефекти, произилазе из анализе њиховог система.

Процена ефеката је веома сложена и зависи од анализе објеката дејства, како би се обезбедио логички оквир за посматрање и процену облика њиховог понашања. Исто тако, *анализа објеката дејства* зависи од процене тренутног стања разматраног објекта, на основу којег се ажурира статус система унутар оперативног окружења.

Израда *листи објеката дејства* увек се односи на непријатељеве капацитете унутар тих система и на потребне информације да би се на објекат могао извести напад. Док појединачни објекат дејства може бити значајан због сопствених карактеристика, његов стварни значај почива на повезаности са другим објектом унутар целокупног система непријатеља.

Систем објеката дејства најчешће се посматра као скуп средстава који обављају неку специфичну функцију или низ функција, док он стварно подразумева унутрашњу међузависност у циљу обављања неке посебне функције, и истовремено зависи и од подршке непријатељевих капацитета (систем електричног напајања обезбеђује енергију за непријатељеву железницу, а то је кључна компонента његовог војног система логистике).

Развој *Листе објеката дејства* треба да понуди логичан редослед дејстава на бројне системе објеката и њихове компоненте, међусобно повезане и међузависне, а који доприносе повећању непријатељевих капацитета.

Достављање *обавештајних захтева* има суштински значај за успех процеса избора објеката дејства. *Тим за избор објеката дејства* сарађује са органом за оперативне послове и органом за обавештајно-извиђачке послове, како би се задовољили сви обавештајни захтеви у вези са планирањем, извршењем и проценом, а било каква промена у процесу избора објеката треба да буде унета у *План синхронизације прикупљања обавештајних података*³². Обавештајно обезбеђење има кључни значај за анализу дејстава и припрему будућих објеката дејства у току извршења операције (прво треба одредити задатак обавештајних, осматрачких и извиђачких система у реалном времену).

За успех дејстава и остваривање жељених ефеката кључно је схватање повезаности између и унутар система објеката дејства, како би се открили *критични капацитети*³³, *критични захтеви*³⁴ и *слабе тачке*³⁵ непријатеља.

Идентификовани објекти дејства, који су повезани са функцијама непријатеља које могу утицати на сопствени курс акције или су кључне за непријатељев успех, представљају основу за развој *Радне листе објеката дејства*, коју начелно припрема *Група ватрене подршке*.

Израда *Листе објеката дејства* обухвата и процесе као што су анализа, рашчлањивање, објашњење, препоруке, израда процене објеката, на основу којих се израђују: Листа изабраних објеката дејства, процене објеката, захтеви за прикупљање и коришћење информација и организују састанци по питањима избора објеката дејства.

Даљом анализом *Листе објеката дејства*³⁶ добија се: Здружена листа објеката деј-

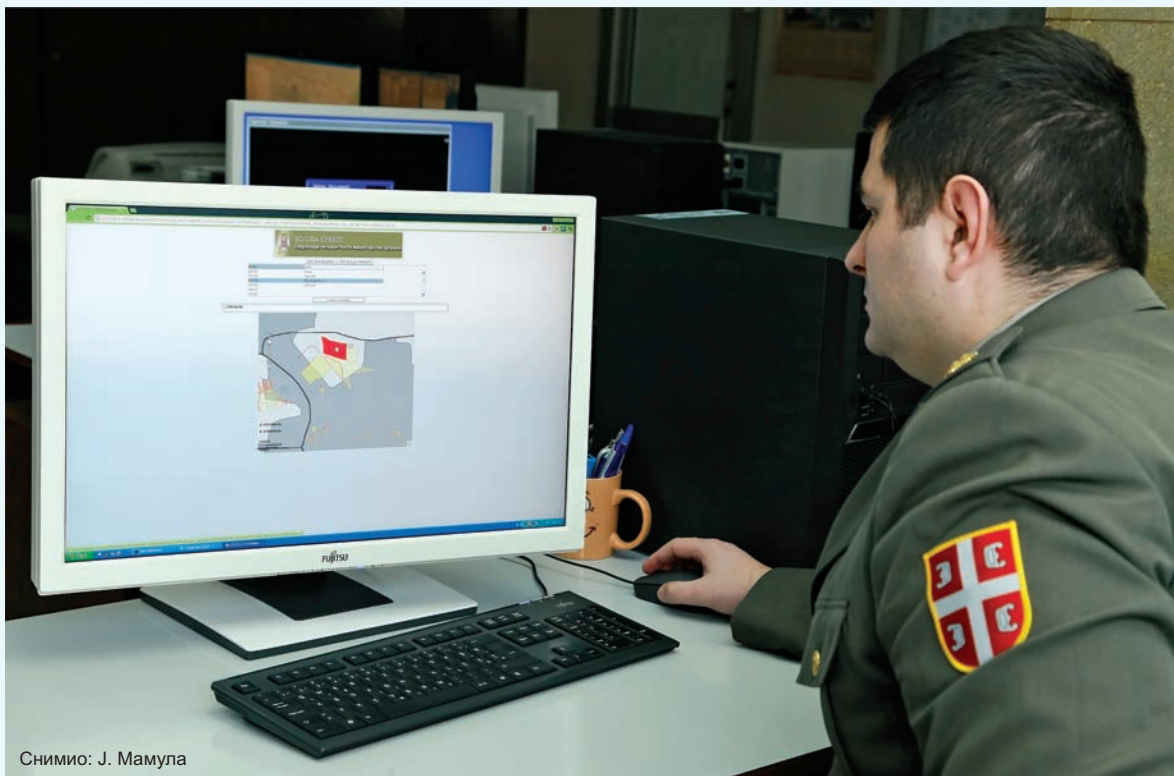
³² *План синхронизације прикупљања обавештајних података* је план који попуњавају официри штаба, а користе га обавештајни официри, како би синхронизовали све активности на прикупљању обавештајних података и укључили све сопствене елементе, елементе садејствујућих и виших јединица и организација и обавештајне органе ради задовољења захтева за командантовим критичним информацијама. Види: *FM 5-0, Army Planning and Orders Production, Appendix H-4*, Headquarters Department of the Army, January 2005.

³³ *Критични капацитети* су они који се сматрају битним покретачима како би центар гравитације функционисао и имају кључни значај за реализацију процењених циљева непријатеља.

³⁴ *Критични захтеви* су услови, ресурси и средства која омогућавају да критични капацитети постану оперативни.

³⁵ *Слабе тачке* су аспекти или компоненте критичних захтева који су дефицитарни, или осетљиви на директан или индиректан напад, тако да се могу постићи пресудни или значајни резултати. Односе се на физичку изложеност оштећењима или прекид рада, што утиче на квантитет и тип снага које су неопходне за доношење штете или прекид рада објекта дејства.

³⁶ Две последње листе служе за поређење са Здруженом интегрисаном листом приоритетних објеката дејства, пре одобрења дејства по објектима дејства (прим. аутора).

Снимио: Ј. Мамула

ства, нацрт Здружене интегрисане листе приоритетних објеката дејства, Листа објеката дејства који се не нападају и Листа рестриктивних објеката дејства.

Листу изабраних објеката дејства подносе компоненте здружених снага и друге владине агенције (и/или мултинационални партнери, савезници), а затим се објекти са поднете листе уносе у *Листу кандидата за избор објеката дејства*.

На основу достављених листа Здружена оперативна команда, провером, проценом и уопштавањем *Здружене листе објеката дејства*, *Листе рестриктивних објеката дејства* и *Листе објеката дејства који се не нападају*, даље развија *Листу објеката дејства*.

Израда *Листе покретних објеката дејства* обухвата мобилне³⁷ ракетне системе или значајније поединце и др., за које се претпоставља да ће бити у зони извођења операције, на основу које се може одредити зона посебног интересовања за објекте од значаја и фокусирање обавештајне активности.

Провера објеката начелно се изводи у току процеса израде Листе објеката дејства. Завршава се обавештајном проценом о откривању, локацији, функцији, опису, значају, кључним елементима, очекиваним ефектима, колатералним објектима, предностима, недостацима и добијањем обавештајних података о функционалним карактеристикама објеката дејства.

Процена објеката дејства је у одговорности надлежних команди, којом се обезбеђује да су сви објекти проверени и да испуњавају критеријуме, као и да ће дејство по њима допринети остварењу наведеног циља у командантовим смерницама. Проценом се проверава да ли је дејство по одређеном објекту у складу са законом о оружаном сукобу и правилима употребе.

Листа номинованих објеката дејства је исте ажурирана Листа изабраних објеката дејства, која је поднета надлежном команданту на разматрање и има војни значај за одређену зону операције. Националне обавештајне и безбедносне службе, штаб команде, снаге

³⁷ *Мобилност* је мерење времена неопходног за премештање активности компоненте објекта дејства са једне локације на другу. Мобилност утиче на прецизност и застарелост информација о локацији непријатељевих система и капацитета сопствених система за откривање, лоцирање, идентификацију и наношење удара по компоненти објекта дејства.

³⁸ Здружена листа приоритетних објеката дејстава – *Joint integrated prioritized target list JIPTL*.

³⁹ *Одређивање приоритетних објеката дејства*. Објекти дејства на Здруженој листи приоритетних објеката дејства треба да буду разврстани по приоритетима, уз неопходну међусобну подршку компоненти здружених снага на основу циљева и смерница команданта. Када је Здружена листа приоритетних објеката дејства одобрена од команданта, команданти компоненти и других састава користе је у изради својих планова и наређења.

потчињене команданту, борбене јединице у функцији подршке и све остале компоненте подносе свој предлог *Листе изабраних објеката дејства* команданту на процену и њено евентуално укључивање у *Листу номинованих објеката дејства*.

Здружена листа објеката дејства представља приоритет у извођењу ватрених дејстава. Изабрани објекти су проверени и процењени и изабрани са *Листе кандидата за избор објеката дејстава*.

Објекти дејства, које изабере команда компоненте здружених снага са *Листе објеката дејства*, на њиховом нивоу, стављају се на *Листу номинованих објеката дејства* и затим прослеђују надлежном команданту.

Листа номинованих објеката дејства процењује се и ставља у приоритет, након чега постаје нацрт *Здружене интегрисане листе приоритетних објеката дејстава*, који се прослеђује *тиму за избор објеката дејства* на завршну обраду.

Објекти дејстава процењују се у односу на *Листу објеката дејства који се не нападају* и *Листу рестриктивних објеката дејства*, на свим нивоима.

Нацрт *Здружене интегрисане листе приоритетних објеката дејства* израђује се на основу *Здружене листе приоритетних објеката дејства*³⁸, засноване на приоритетима компоненти здружених снага и Здружене оперативне команде у избору објеката дејства, који се потом уносе у циљеве и смернице команданта.

Листа начелно садржи више објеката дејства него што је на располагању ресурса за предузимање акције. Ограничења у постојећим ресурсима намећу, пре свега, дејства и предузимање акција против приоритетних објеката „по реду“ и не гарантује да ће неки посебан објекат заиста и бити нападнут.

Уколико не постоји одобрење засновано на војним ризицима, закону о оружаном конфликту и правилима употребе, надлежни командант може да забрани или ограничи напад на неки *посебан објекат дејства*. Развој и избор приоритетних објеката дејстава³⁹ који ће обезбедити успешно извршење задатка врло је значајан за команданте компоненти здружених снага и команданта Здружене оперативне команде.

Листа објеката дејства који се не нападају је листа објеката (културни и верски објекти, амбасаде, школе болнице и др.) који су заштићени од ефеката војних операција на основу међународних закона и/или правила употребе.

Објекти са *Листе објеката дејства који се не нападају* могу се преместити на *Листу номинованих објеката дејства* и постати подесни за напад, ако се њихов статус заштиће-

Снимио: Г. Станковић

ног објекта промени (црква која функционише као складиште оружја и др.)

Листа рестриктивних објеката дејства је листа објеката који су проверени и који имају специфична ограничења, односно по којима је дејство одобрено под одређеним условима или одређеном врстом наоружања.

Акције које превазилазе посебна ограничења су забрањене, осим уколико их не одобри претпостављена команда. Објекти могу имати *посебна ограничења*, која треба јасно навести у *Листи рестриктивних објеката дејства* (не нападати у току дана, нападати их посебним оружјем и др.)

Фаза 3 – Анализа могућности

Ова фаза у процесу избора објеката дејства на здруженом нивоу обухвата процену расположивих капацитета за остваривање жељених ефеката, а ради одређивања расположивих варијанти за команданта.

Сврха ове фазе је да процени релативну ефикасност и ефективност расположивих снага у остваривању циљева које је поставио командант Здружене оперативне команде и команданти компоненти здружених снага. Командант, током процене расположивих капацитета, цени ризике и евентуалну колатералну штету.

Процена планираног наоружања и капацитета утиче на даље планирање у оквиру здружених снага (потребе у вези наоружања заузимају значајан део логистичких планова). Када се утврде повољне варијанте, анализа се усмерава на детаље о објектима дејства, на

процену специфичних капацитета и идентификованих слабих тачака, што утиче на анализу информација које се односе на физичка, функционална и својства понашања.

Унутар процеса избора здружених објеката дејства постоје две међусобно повезане фазе – *анализа могућности* и *расподела снага*. Основна сврха *анализе капацитета* је максимално ефикасна употреба довољног нивоа снага да би се изазвали жељени ефекти уз минималну колатералну штету и трошење сопствених ресурса. Тежиште је на анализи физичких, сазнајних и других карактеристика објеката дејства на основу којих се одређују њихове слабе тачке, недостаци и начин дејства, ради процене начина напада, на основу нових обавештајних података.

Избор система наоружања представља процес одређивања квантитета посебног типа убојитог или неубојитог средства, који је неопходан да би се изазвали жељени ефекти на објекту дејства. Процес избора система наоружања је неодвојив од процеса избора објеката и много је лакши у конвенционалним⁴⁰ у односу на неконвенционална окружења⁴¹. Одређивање приоритета у избору система наоружања последица је временских ограничења и великог броја потенцијалних објеката дејства.

⁴⁰ Конвенционалне претње су карактеристичне за борбене операције.

⁴¹ Неконвенционалне претње су: тероризам, шпијунажа, саботаже, субверзије, криминал и друге сличне активности.

Крајњи резултат је предвиђена ефикасност и постизање жељених ефеката употребом изабраног наоружања. Основ за утврђивање здружених приоритетних објеката дејства у Здружена листа објеката дејства, Листа приоритетних објеката дејства и командантови циљеве и смернице.

Процена колатералне штете подразумева процену прецизне, невођене и касетне муниције. Почиње у фази израде *Листе објеката дејства* и наставља се током извођења операције. Објекат дејства и колатерална штета могу да превазиђу праг очекивања на бојишту.

Фаза 4 – Командантова одлука и одређивање снага

Након што командант Здружене оперативне команде, потпуно или делимично, одобри *Листу приоритетних објеката дејства*, штаб израђује наређење за задатак и потом га доставља компонентама здружених снага. Процес избора објеката дејства на здруженом нивоу олакшава израду наређења за задатак јер обезбеђује неопходне информације за детаљно планирање операције.

На крају, размена информација у овој фази и креирање опште оперативне слике представљају кључне елементе у последњој фази процеса избора објеката дејства, док се исходи анализирају и одређују даље акције.

Одређивање снага је процес у којем су интегрисане претходне фазе избора објеката дејства и у којем је обједињена анализа капацитета расположивих снага, односно сензора, наоружања и борбених система. Овај процес, који повезује теоријско планирање са стварним операцијама, захтева значајну обавештајну активност и интегрисање активности расположивих обавештајних органа у јединствен *План прикупљања података*.

Тим здружене ватрене подршке је одговоран за избор наоружања, блиско сарађује са органима за планирање операције, како би се успоставио реалан однос између примене расположивих снага и капацитета у односу на неопходност остваривања жељених ефеката.

Процес расподеле снага одвија се кроз пет корака:

- корак 1 – припрема података о објекту дејства.
- корак 2 – резултати анализе могућности.
- корак 3 – прорачун губитака сопствених снага.
- корак 4 – подаци о статусу сопствених снага, ограничењима и расподели снага.
- корак 5 – одређивање снага за посебан објекат дејства и пратећи задаци.

У току расподеле снага кроз пет корака треба да се обезбеде *ажурирани подаци о статусу објеката дејства, анализи ефикасности и процени ризика од колатералне штете и губици сопствених снага*.

У току процеса израђују се обједињени прегледи података о развоју, анализи капацитета (броју тражених средстава), анализи колатералне штете и процени сопствених губитака за сваки потенцијални објекат дејства.

Фаза 5 – Планирање задатка и извођење операције

По пријему наређења започиње процес рада Здружене оперативне команде на доношењу одлуке. Процес избора објеката дејства подржава процес планирања, јер органима планирања на тактичком нивоу обезбеђује директан приступ информацијама, а аналитичарима да успоставе везу између објеката дејства и жељених ефеката (фаза II), што обезбеђује неопходне почетне информације за фокусирање на постизање циљева стратегијског нивоа.

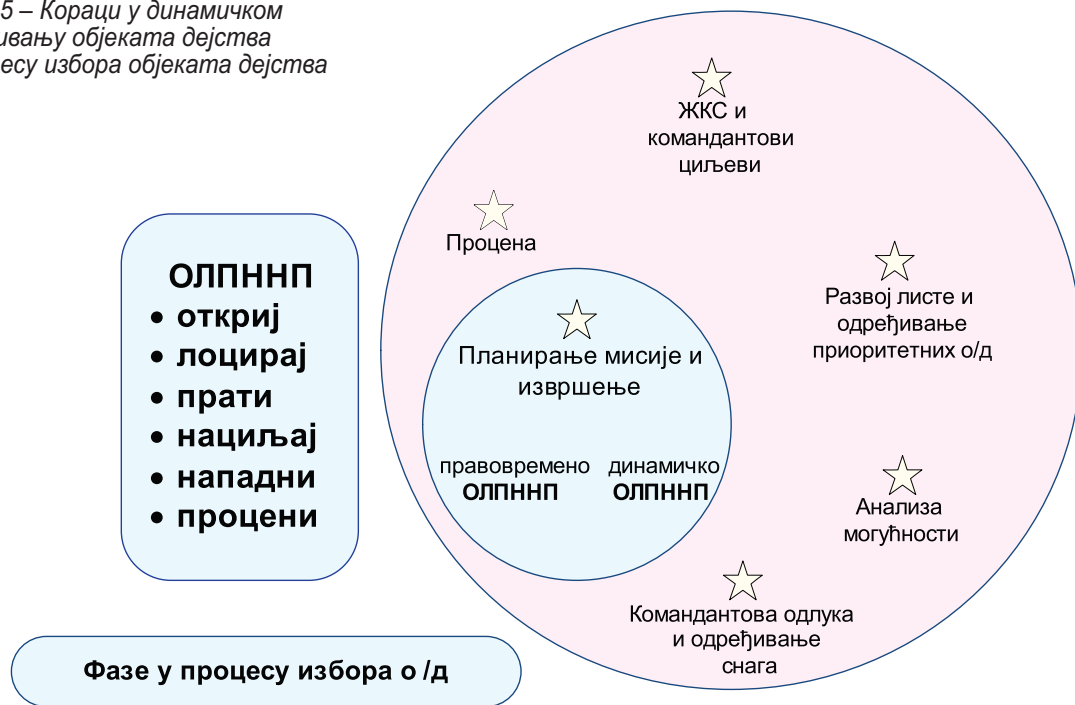
У току извођења операција оперативно окружење се мења у складу са реакцијама непријатеља. Кроз процес избора објеката прате се те промене како би командант могао да сачува иницијативу и испољи флексибилност.

Искуства из савремених операција указују на потребу за изражавањем тежишта на *динамичком одређивању објеката дејства*. Командант и штаб Здружене оперативне команде, у координацији са командантима компоненти здружених снага и другим снагама, развијају смернице за избор објеката дејства из динамичке категорије, што обухвата одређивање приоритета у динамичком одређивању објеката, идентификацију захтева компоненти здружених снага, одређивање приоритетних и временски осетљивих објеката, на основу *Матрице синхронизације објеката дејства*⁴², као и акцију против објеката дејства. Надлежна команда прорачунава ризике и преноси своје намере командантима борбених јединица. Ова фаза процеса избора објеката дејства одвија се кроз шест корака: откриј, лоцирај, прати, нанешани, нападни и процени (шема 5).

⁴² *Матрица синхронизације објеката дејства* је основа за упоређивање податка из Листе врло исплативих објеката дејства, Плана синхронизације прикупљања обавештајних података и Матрице напада на објеката дејства. На основу ње се израђује редослед напада на врло исплативе објекте дејства по категорији, након чега се доставља субјектима одговорним за њихово откривање, напад на њих и процену ефеката напада. Види: *FM 5-0, Army Planning and Orders Production, Appendix H-6, Headquarters Department of the Army, January 2005.*

Шема 5 – Корац у динамичком одређивању објекта дејства у процесу избора објекта дејства

Применљива је на све објекте дејства одређене *правовремено или динамички*. Корац у динамичком одређивању објекта реализују се паралелно један за другим, а по потреби се поједини могу понављати. Корац *откриј*, *лоцирај* и *прати* захтевају ангажовање обавештајно-извиђачких капацитета, док кораци *нанишани* и *нападни* подразумевају ангажовање снага и одлуку о дејству.

Фаза 6 – Процена

Ова фаза је заједничка *и за правовремено и за динамичко одређивање објекта* у процесу избора објекта дејства и за *испитивање и анализу резултата напада на објекте* за све време трајања операције. Процена напада на *правовремени и динамички објекат дејства* треба да буде интегрисана, како би омогућила општу процену здруженог избора објекта.

Објекти дејства се нападају све док се ефекти наведени у *Матрици напада на објекте дејства* не остваре или све док објекат садржи карактеристике које су прописане критеријумима за избор објекта дејства⁴³.

Улазне податке у фази „процене“ чине постигнути ефекти остварени борбеним и неборбеним средствима, који се пореде са планираним ефектима, чиме се врши пресек стања. Излазни подаци ове фазе су: резултати процењеног или потврђеног напада, правовремено достављени доносиоцима одлука, препоруке о по-

новном нападу и упозорење пријатељских снага о оружју за масовно уништење.

Закључак

Реалност је да ће у блиској будућности и контингенти снага Војске Србије учествовати и у мултинационалним операцијама, где се као активни учесници појављују снаге више држава, тако да се сама по себи намеће потреба за интероперабилношћу наших штабних органа у раду при планирању и организовању операција ради извршења додељених задатака мисије.

Да би се процес избора објекта дејства могао успешно реализовати кроз планирање операција неопходно је сагледати значај објекта, чија повезаност и утицај на оперативне способности непријатеља, директно или индиректно, утичу на његов центар гравитације и достизање циљева и жељеног крајњег стања сопствених снага.

Нема успешног процеса избора објекта дејства без доброг познавања њихових карактеристика које их одређују и чине основ за њихово откривање, лоцирање, идентификацију и класификацију.

Такође, процес избора објекта дејства заснован је на начелима која обезбеђују повећа-

⁴³ Види: FM 6-20-10, Tactics, Techniques and procedures for The Targeting Process, Appendix C, Report, Targeting Selection Standards, HQ, Department of the Army, USMC, Washington, DC, 8 May 1996.

ње вероватноће достизања жељених ефеката и умањење вероватноће дејства по сопственим снагама и изазивања колатералне штете.

Избор објеката дејства је саставни део процеса планирања операција и почиње анализом задатака. Основу за избор објеката дејства у операцијама представљају: додељена мисија, дефинисана жељена крајња стања, циљеви, смернице и замисао команданта, обавештајна припрема бојишта и ограничења.

Процес избора објеката дејства представља низ активности на одређивању и избору објеката и изради листа објеката дејства, узимајући у обзир оперативно окружење, сопствене могућности и планиране ефекте. Значај самог процеса избора објеката дејства у процесу планирања операција проистиче из њихове повезаности и утицаја на оперативне способности непријатеља. Суштина процеса избора објеката дејства огледа се у достизању жељених ефеката услед напада на непријатеља употребом расположивих система. Процес омогућава брзо и ефикасно достизање циљева операције и дефинисаног жељеног крајњег стања и ствара услове да команда сопствених снага испољи непосредан утицај у току извођења дејстава на дефинисане центре гравитације, ради подршке командантовим циљевима, смерницама и намери.

У самом процесу избора објеката дејства веома је значајно привремено формирање тимова за избор објеката дејства и тимова ватрене подршке, посебно у командама стратегијског и оперативног нивоа. Такође, неопходна је сарадња и усаглашавање активности, пре свега обавештајно-извиђачких и оперативних органа, а према потреби укључивање у активности и свих осталих органа команде. Истовремено се успоставља веза између обавештајног процеса и процеса планирања ватрене подршке која омогућава правовремену размену информација и координацију планираних активности, тако да сам процес избора објеката дејства није изолован, већ је саставни део процеса планирања операција, који захтева координацију више штабних органа.

Обавештајно-извиђачки орган је одговоран, пре свега, за прикупљање података о непријатељу, формирање обавештајне архитектуре и употребу свих расположивих обавештајно-извиђачких органа у подршци командантове замисли. У сарадњи са оперативним органом носилац је једне од кључних улога у процесу избора објеката дејства. Правовременом израдом обавештајне припреме бојишта и њеним непрекидним ажурирањем директно утиче на процес доношења одлуке команданта, а тиме и на процес избора објеката дејства.

До сада је уложен велики напор на усклађивању садржаја Упутства за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије (нацрт) и оспособљавању припадника Војске у његовој примени. Међутим, нека питања нису уопште или су само делимично разматрана, а једно од њих је и избор објеката дејства. Та питања би у коначној изради Упутства требало да буду обрађена.

Рад нема за циљ да понуди одговоре на сва питања, већ да да основе на којима би се у наредном периоду избор објеката дејства у операцијама у потпуности разрадио по садржајима: избор објеката дејства у операцијама здружених снага, у операцијама оперативног нивоа и у операцијама тактичког нивоа, где би се сагледала улога и задаци сталних и привремених (тимови за избор објеката дејства и тимови ватрене подршке) органа команди свих нивоа у избору објеката дејства кроз планирање операција.

Литература:

1. *AJP 2, Allied Joint Intelligence, Counter/intelligence and Security Doctrine*, Brussels, 2001.
2. *AJP 2.1, Intelligence Procedures*, NATO Doctrine and Concepts Centre Brussels, 2002.
3. *AJP 2.2, Counter/intelligence and Security Procedures*, NATO Doctrine and Concepts Centre Brussels, 2001.
4. *JP-2, Доктрина за обавештајну подршку здружених операција (JP-2 Joint Operation Intelligence Support Doctrine)*, Здружени ГШ САД, Вашингтон, 2000.
5. *JP 2-01.1, Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Intelligence Support to Targeting*, Здружени ГШ САД, Вашингтон, 2000.
6. *JP 3-60, Joint Doctrine for Targeting*, Joint Chiefs of Staff, Washington, DC, 2007.
7. *FM 101-5, Staff organization and operations*, Headquarters, Department of Army, 1984.
8. *FM 5-0, Army Planning and Orders Production*, Headquarters Department of the Army, January 2005.
9. *FM 6-20-10, Tactics, Techniques and procedures for The Targeting Process*, HQ, Department of the Army, USMC, Washington, DC, 8 May 1996.
10. Жомини, *Преглед ратне вештине*, Графичко предузеће „Вук Караџић“, погон „Просвета“, Београд, 1952.
11. *Доктрина Војске Србије*, Министарство одбране, ГШ Војске Србије, 2010.
12. *Доктрина операција Војске Србије (нацрт)*, ГШ Војске Србије, Здружена оперативна команда, 2010.
13. *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије (привремено)*, ГШ Војске Србије, Управа за планирање и развој (J-5), Београд, 2008.
14. Ковач, М.; „Појам, елементи и чиниоци операцијских (оперативних) и функционалних способности“, *Војно дело*, бр. 4. 2009. ВИЗ, Београд
15. Стојаковић, Д., Недељковић, С., *Избор објеката дејства у здруженој операцији*, стручни рад, Војна академија, ШНО, ГШУ, Београд, 2009.
16. *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981.